

กระวาน

1. ชื่อสมุนไพร กระวาน (KRA-WAN)
2. ชื่อวิทยาศาสตร์ *Amomum testaceum* Ridl. ชื่อวงศ์ Zingiberaceae
3. ชื่ออื่น กระวานขาว กระวานโพธิ์สัตว์ (ภาคกลาง), ปล้าก้อ (ปัตตานี), best cardamom, Siam cardamom
4. ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้ล้มลุก มีเหง้าทอดไปตามพื้นดิน กาบใบหุ้มซ้อนกันเป็นลำต้นเทียมสูง 1.5-2 เมตร

ใบ เป็นใบเดี่ยวเรียงสลับระนาบเดียว รูปใบหอกแกมรูปขอบขนาน กว้าง 6-12 เซนติเมตรยาว 15-25 เซนติเมตร ปลายแหลมหรือเป็นติ่งแหลม โคนมนขอบเรียบ ผิวใบเกลี้ยง

ดอก ช่อดอก แบบช่อเชิงลด ออกจากเหง้าชูขึ้นมาเหนือพื้นดิน ใบประดับ บาง สีน้ำตาลอ่อน มีขน รูปขอบขนาน หรือรูปไข่ ยาวประมาณ 4 เซนติเมตร ปลายแหลม เรียงซ้อนสลับกันตลอดช่อ ในซอกใบประดับมีดอก 1-3 ดอก กลีบดอกโคนเชื่อมติดกัน เป็นหลอดแคบและยาวกว่าความยาวของหลอดกลีบเลี้ยงเล็กน้อย ปลายแยกเป็น 3 แฉก รูปขอบขนานแกมรูปแถบ ยาวประมาณ 1.2 เซนติเมตร เกสรเพศผู้ที่เป็นหมันเปลี่ยนไปคล้ายกลีบดอกขนาดใหญ่ รูปช้อนปลายมนสีขาว มีแถบสีเหลืองกลางกลีบ เกสรเพศผู้ที่สมบูรณ์ 1 อัน ก้านชูอับเรณูยาวประมาณ 8 มิลลิเมตร อับเรณูรูปสี่เหลี่ยมกว้างประมาณ 4 มิลลิเมตร ยาวประมาณ 5 มิลลิเมตร ปลายอับเรณูมีรยางค์คล้ายปีก 3 ปีก ปีกข้างรูปสี่เหลี่ยมปลายมนหรือตัดตรงไขได้วงกลีบมี 3 ช่อง แต่ละช่องมีออวุลมาก

ผล แบบผลแห้งแตกรูปค่อนข้างกลม อาจเป็นสันเล็กน้อย เส้นผ่านศูนย์กลาง 1-1.5 เซนติเมตร สีน้ำตาล มี 3 พู ผลอ่อนมีขน ผลแก่เกลี้ยง

เมล็ด เล็ก จำนวนมาก เมื่ออ่อนสีขาว แก่สีน้ำตาลดำ มีเยื่อหุ้ม

5. ส่วนที่ใช้ทำยา

เมล็ดแก่แห้ง

6. สรรพคุณของแต่ละส่วนที่ใช้ทำยา

ตำราสรรพคุณยาไทยว่ากระวานมีรสเผ็ดร้อน เป็นยาขับลม และขับเสมหะบำรุงธาตุ ผสมกับยาระบายกันใช้ท้องแก้คลื่นเหียนอาเจียนขับโลหิต กระจายเลือดและลมให้ซ่าน

7. รายงานการวิจัยในปัจจุบัน

ข้อมูลจากการศึกษาวิจัยพรีคลินิกพบว่ากระวานสามารถเสริมฤทธิ์ของยาStreptomycin (streptomycin) ในการรักษาวัณโรค และสารไดเทอร์พีนเพอร์ออกไซด์ซึ่งเป็นสารที่แยกได้จากกระวานมีฤทธิ์ต้านเชื้อมาลาเรีย

8. สารสำคัญ

กระวานมีน้ำมันระเหยง่าย (volatile oil) ประมาณร้อยละ 5 ซึ่งประกอบด้วยบอร์เนอล (borneol) และการบูร (camphor) ที่มีปริมาณใกล้เคียงกันเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้มีสารในกลุ่มเทอร์พีน (terpenes) เช่น ไพนีน (pinene), แคริโอฟิลลีน (caryophyllene) และไดเทอร์พีนเพอร์ออกไซด์ (diterpene peroxide)

9. แหล่งกำเนิด และการกระจายพันธุ์

พืชชนิดนี้มีการกระจายพันธุ์ในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ชอบขึ้นในที่ร่มที่มีความชื้นสูง มีต้นไม้ใหญ่ปกคลุม ในประเทศไทยพบในป่าเขาสอยดาว จังหวัดจันทบุรี ทางใต้ของอำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก ลงไปทางภาคใต้ที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ถึงจังหวัดนราธิวาส

10. พื้นที่เหมาะสมในการปลูกในประเทศไทย

- ลักษณะพื้นที่ กระวานชอบพื้นที่ป่าดงดิบร้อนชื้น เขียงเขามีฝนตกตลอดปี
- ภาค ภาคตะวันออก ตะวันตกของประเทศ
- จังหวัด จันทบุรี ตราด สงขลา ปัตตานี ตรัง ยะลา กาญจนบุรี

11. การคัดเลือกพันธุ์ (พันธุ์ที่นิยมปลูกในประเทศไทย)

- พันธุ์ที่ใช้เป็นยา กระวานไทย
- พันธุ์ที่ใช้เป็นอาหาร กระวานไทย กระวานเทศ

12. การขยายพันธุ์

แยกหน่อ

13. การปลูก/สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมในการปลูก

- **ฤดูกาลเพาะปลูก** การปลูกกระวานนิยมปลูกกันในฤดูฝน ถ้าปลูกฤดูฝนจะไม่ต้องรดน้ำ และกระวานก็จะเป็นง่าย การเจริญเติบโตได้ดีกว่าปลูกในฤดูแล้ง เพราะต้องรดน้ำให้ชุ่มอยู่เสมอ เกษตรกรจะปลูกประมาณเดือนพฤษภาคม – สิงหาคม

- **การเตรียมดิน** การปลูกกระวานไม่ต้องมีการไถตะ หรือไถแปร เพียงแต่ขุดหลุมกว้าง 50 เซนติเมตร ลึก 30 เซนติเมตร จะปลูกห่างกัน 1- 2 เมตร ไม่นิยมปลูกชิดมาก ต้องเว้นไว้ให้กระวานขยายหน่อ

- **วิธีการปลูก** ปลูกตามเชิงเขา หรือสวนผลไม้ เมื่อเราเตรียมหลุมเรียบร้อยแล้วใส่ปุ๋ยคอก หรือปุ๋ยหมัก รองกันหลุม โดยแยกหน่อจากต้นแม่ที่มีอายุ 1 – 2 ปี และเหง้าที่แยกออกมาควรมีหน่อติดมาด้วย 2 – 3 หน่อ ความสูง 1 – 2 ฟุต ควรตัดใบแก่ทิ้งแล้วนำไปฝังกลางหลุม แล้วกลบด้วยดินที่ขุดขึ้นปากหลุมประมาณ 5 – 10 นิ้ว เหยียบให้แน่น พร้อมกับรดน้ำให้ชุ่มชื้นอยู่เสมอ

14. การปฏิบัติดูแลรักษา

- **การให้ปุ๋ย** กระวานเป็นพืชปลูกง่าย โตเร็ว การใส่ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยหมักรองกันหลุมก็น่าจะเพียงพอ หรือจะใส่ปุ๋ยเคมี ก็ใส่สูตร 15-15-15 ในช่วงที่กระวานกำลังเริ่มเจริญเติบโตใหม่ ๆ หลังจากปลูกประมาณ 1 – 2 เดือน ก็ได้

- การให้น้ำ ถ้าปลูกในช่วงฤดูฝนไม่ต้องใช้น้ำมาก บางที่อาจไม่ต้องใช้น้ำเลย ถ้าฝนทิ้งช่วงควรจะให้น้ำในระยะที่ปลูกใหม่
- การกำจัดวัชพืช กระจวานเป็นพืชที่ไม่ต้องดูแลรักษามาก ควรกำจัดวัชพืช พร้อมกับการพรวนดิน เมื่อปลูกกระจวานระยะแรกเริ่มจะมีการแตกหน่อบ้าง

- การป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรู กระจวานเป็นพืชไม่ค่อยมีโรคและแมลงจะมีบ้างเล็กน้อย จึงไม่ต้องใช้สารเคมีฉีด ถ้าถูกแสงแดดจัดก็จะเป็นโรคขอบใบไหม้บ้าง

15. การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังเก็บเกี่ยว

- ฤดูกาลการเก็บเกี่ยว กระจวานจะให้ผลผลิต หลังจากการปลูก 2 – 3 ปี ตามปกติกระจวานจะออกดอกตลอดปี แต่ผลผลิตจะมากในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ และเดือนสิงหาคม ตั้งแต่ออกดอกจนผลแก่ใช้เวลาประมาณ 5 เดือน

- วิธีการเก็บเกี่ยว ควรเก็บเกี่ยวเมื่อผลแก่ ซึ่งจากโคนไปหาปลายช่อ หากไม่สามารถเลือกเก็บได้ การเก็บทั้งช่อเมื่อผลแก่ 3 ใน 4 ของช่อ เมื่อเก็บช่อของกระจวานแล้วนำไปตากแดดต่อไป

- การแปรรูปหลังการเก็บเกี่ยว หลังจากเก็บเกี่ยวมาแล้ว ควรตากแดดให้แห้งสนิท โดยมีภาชนะรองรับ เช่น เสื่อ หรือกระด้ง เป็นต้น เพราะแห้งลูกกระจวานจะร่วงจากช่อ ควรจะตากแดด 5 – 7 แดด นำไปเคาะเอาแต่เมล็ดกระจวาน และนำไปอบจนแห้งสนิทอีกที เมื่อเก็บกระจวานหน้าฝน เกษตรกรจะนำช่อกระจวานมาย่างไฟ โดยการชูดเตาไฟใหญ่แล้วนำช่อกระจวานมาย่างไฟให้แห้ง ถ้ามีแดดนำออกมาตากแดดจนแห้งอีกที แล้วจึงนำมาเคาะเมล็ดออกมาอบจนแห้งสนิท นำส่งจำหน่ายได้เลย

- การบรรจุและการเก็บรักษา เมื่อได้เมล็ดกระจวานมาแล้วนำมาอบให้แห้งสนิท พร้อมบรรจุถุงมัดปากให้เรียบร้อย และเก็บไว้ในห้องที่มีอุณหภูมิปกติ ระวังอย่าให้เมล็ดกระจวานโดนน้ำเด็ดขาด จะทำให้เกิดเชื้อราได้

16. การจำหน่าย

ผลกระจวานแห้ง ราคา กิโลกรัมละ 200-300 บาท

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
กระทรวงสาธารณสุข